

מזנון ליו"ר

אם אני העברתי את מרכזה הכובד מן הוועדה אל המליאה, בא הג'וקר והעביר את המרכז מן המליאה אל המינון.

אם העברתי את הזקוק מאישיהמנון אל הפועה הרעיונית, העביר אותו הג'וקר מנציגי הרעיון לנציגי-שיר-עצמו.

המינון היה תמיד חשוב, שם נחרשות מוזמות, נקשרות עסקות, מוחלף מידע מן הבורסה המפלגתית. אך עד הכנסת התשיעית, לא היה זה המוסד המרכזי — כימעט הבילעדי — של הכנסת.

הג'וקר לא נכנס כלל למליאה, אלא כשהיה בטוח שהטלוויזיה מצלמת, או שהעיתונות תדווח. גם העיתונאים נעדרו מן המליאה במשך ימים ושבועות, והופיעו רק כשהוכתחה מראש "סערה", משהו שפוברק מראש עליידי ג'וקר (או ג'וקרית).

הג'וקרים לא הלכו לוועדות, אלא כדי להשיג מידע "סודי" שניתן למכרו, במינון, לעיתונאי תמורת תשלום נאות: איזכור המדליף בגוף הידיעה, כמי שאמר את דיבריה החלומה השנונים, או שגרם ל"סערה". כך התנוון המאבק הפרלמנטרי, והפך התי-גוששות בין פיראטים.

ד"ש תרמה לכנסת חברה שלמה של ג'וקרים, ואלה נוספו אחרים שקפצו מן הספינות המפלגתיות. הג'וקר מס' 1, סמל המעמד, היה סמואל פלאטו-שרון, בחיר-הציבור.

בסוף התהליך היו בכנסת כ-25 ג'וקרים כאלה, גברים ונשים, שמילאו את כליה התיקשורת בהמולה-על-לא-אומה. אחדים היו, כביכול, בעלי רעיונות — יונים מדופלמות או ניצים מובהקים. האחרים התאימו את עצמם לכל רוח, כמו שמואל תמיר ואסף יגורי.

לא לחינם קראתי להם ג'וקרים. ודא רק מפני שהיו, בעיני, בדיחות עצובות. אלא גם מפני שרמז לאותו קצף במישחק רמי, שניתן לצרפו לכל סידרה. הנהו מרד, והנה מלכה. ברגע אחד זה אדום וברגע הבא צלב שחור. כך נראתה הכנסת התשיעית כאשר התפטרתי ממנה, בלי צער עמוק בלב.

ד מותה של הכנסת העשירית מתגבשת במהירות. היא נתונה, למעשה, מראש.

כאשר יש בכנסת שני גושים גדולים, בעלי גודל שווה, מובטחים שני דברים: לא יהיה בה ויכוח, ותהיה בה הרבה המולה.

התהליך הפוליטי פועל כך: כאשר יש שני גושים, המאבק ביניהם הוא אך ורק על השייכות הקטנה והעזובה שביניהם.

לליכוד יש גם מאבק עם התחיה, בייחוד על רקע פינני סיני, ועל כך יצטרך להיזהר שלא לנטוש את העמדות הניציות. אך המערך, שבלע את כל היוגים, אינו צריך להתחשב בהן. הבעייה היחידה שלו היא עתה לרכוש בבחירות הבאות עוד, כמה מנדטים מן הציבור הימני, הניצי, הדתי, על כן ישתדל להיות עוד קצת יותר ימני, ניצי ודתי, עוד קצת יותר נאמן ל"קונסנזוס הלאומי" ולבורסה, הוא יפחד מפני כל עמדה עקרונית אחרת, שמא תהרוס אותו. הוא יתרווד גם מפני כל מילה של הג'וקרים שנתורה בו, העלולים להגיד, לשם השגת פירסום פרטי, משהו שירחיק את האנשים שבאמצע.

כך יימשך התהליך שהתחיל עם הצבעת המערך בעד חוקירו-שלוש של גאולה כהן. המערך יתחב בשפה רפה והיירה ביקורת על ה"עיתוי" של הפצת הכור בעיראק, ועל הפסטים של פעולות חיל-האוויר בלבנון, אך לא יתנגד לשום מעשה של ממש בגין, שהוא פופולרי בקרב הציבור הרחב, שטוף-המוח.

זה יכול היה להיות אחרת, אילו עמד בראש המערך מנהיג גדול, בעל עוז רוחני וסמכות מנהיגותית. איש כזה היה, אולי, הולך בכיוון הפוך, מציב אלטרנטיבה, קורא למאבק.

אך המערך כמו שהוא כיום אינו יכול אף לחלום על כך. הוא ילך אחרי הליכוד בכל.

אך אין פירוש הדבר שלא תהיה בכנסת המולה. להיפך: ככל שיעלם הוויכוח האמיתי, יבוא במקומו הרעש המפוברק.

מידחמת-רעיונות אמיתית אינה זקוקה ל"סקנדלים", רעיון נועז יבוא להיאמר בקול נמוך, אך האפס הגדול זקוק לפעמונים גדולים.

כאשר יש שני גושים שווים, תהיה סידרה אינסופית של "משברים" של מה-יכך. המערך יקווה להפיל את הליכוד — לא בצמח של ממש, אלא בתעלולים פרל-מנטריים. בהצבעות-פתע שבחן יחסר קול אחד לקואליציה, בצעקות המוניות, בשיתוק התהליכים של הפרלמנטריים האמיתיים.

ולשם כך אכן דרוש מנצח. תפקידו של היו"ר הוא להבטיח שרעש זה לא יפריע ברצינות להרמוניה של המקהלה.

אך למעשה שררה בה אחדות מופלאה. שיטת-החלוקה פעלה, בניצוחה של מפא"י, כל אחד קיבל משהו, אפילו "חרות ומק"י", שהיו כביכול, מחוץ לתחום.

המליאה דמתה למידבר צחיח, חוץ מאשר בהודמנו-יות חגיגיות, שבהן נערכו סערות מבווימות היטב. מילבד המשבר הקטן בעניין השילומים, שהיה אמיתי, לא הסעיר דבר את מיינהמונות.

נאמר כי "העבודה האמיתית נעשית בוועדות". גם כיום נשמעות אגדה זו, אולם הוועדות היו משעממות כמו המליאה.

העבודה שנעשתה בהן היתה מזאת ה-קנוניות של העסקנים. שם ישבו אנשיהמנון של המפלגות וחילקו את העונה. שבת אחים גם יחד.

כ זאת היתה הכנסת, כאשר פרצתי אל תוכה בבחירות של 1965.

ביום הראשון קרא לי יוחנן באדר, כדרכו שילב

היו"ר בפעולה: הכישרון המיוחד

את אצבעו הקטנה באצבע שלי, התהלך עימי אנה ואנה, ונתן לי עצות. העיקרית שבהן: "שכח את הוועדות. אין לך מה לעשות שם. התרכז במליאה. שם הוירה שלך. תלמד את התקנון בעל-פה. תמצא בו המון אפשרויות." כיום מכירים כל המומחים בכך כי סיעת העולם הזה — כוח חדש (שלכלה, מילבדי, את אמנון זיכרונני, ש" שימש אז כיועצי הפרלמנטרי) חוללה מהפכה ששינתה את דמות הכנסת ושהטביעה את חותמה על הכנסת ה"שישית. אך גם המומחים אינם מבינים, ברובם, מה היתה, בעצם, מהותה של מהפכה זו.

היא היתה טמונה באותה עצה שזכרתי הפכנו את מדינת-הכנסת לזירה של מאבק, מכשירים שהתנוונו וזמן — השאלתה, הצעת החוק הפרטית, המצעה לפדריהום — מלאו לפתע חיים חדשים.

מעולם לא סברתי כי תפקידי הוא להוסיף לכנסת פילפול ופאפריקה, כדעת עמיתי מאיר פעיל. רציתי להחדיר לכנסת, באמצעות המליאה, את הוויכוח הרעיוני העקרוני, להציג בה אלטרנטיבה לכל מעשה של ה"שילטון, תוך מתיחת ביקורת והפעלת פיקוח רצוף. נוכחתי בכל ישיבות הכנסת, בלא יוצא מן הכלל, לא היתה פעולת פירסומי. היא נבעה מן השיטה שבה בחרנו — להפוך את המליאה לשה-הקרב. לא לזירה של שערויות, אלא לזירה של מאבק רצוף וצמוד, על כל נושא, על כל חוק וסעיף בחוק, תוך הפעלת כל המכשירים האפשריים — החל בקריאת-הביניים החדה וכלה בהמנקת-ההימנות.

שיטה זו קבעה את דמות הכנסת השישית, וגם הכנסת השביעית. שרידיה נותרו גם בכנסת השמי-נית, אף שהציבור, ברוב תבונתו, לא שיגר אותי אליה. רבים חיקו שיטה זו.

אך בכנסת השמינית צצה תופעה חדשה, שהגיעה לשיאה בכנסת התשיעית. קמה דמות חדשה שז"ח"כ. בליבוי קראתי לו "הג'וקר".

ה מעשה הראשון של הכנסת העשירית היה בעל משמעות רבה מאוד. היא בחרה ביושבראש שלה: מנחם סבירור.

לאחר מכן, כאילו התעייפה מן המאמץ הכביר, הלכה הכנסת לישון. היא לא היתה מסוגלת לבחור בסגני-היושבראש, בראשי-הוועדות ובוועדות עצמן. על כך ביזוזה שעות, ימים ושבועות במקומוימכר מייגע.

אך האקט הראשון היה בעל מימד סימבולי. היתה כלוזה בו הכרזה אישית, רבת-אומר, ארבעה ימים לפני היבחרו הופיע מנחם סבירור על מירקע הטלוויזיה, כשהוא מנצח על מקהלה מיוחדת-במינה — מקהלת העסקנים, חברי המרכז של המפלגה הליברלית. כאשר בחרה בו הכנסת ידעה כי זוהי התכונה העיקרית המבדילה בינו ובין 119 עמיתיו בכנסת.

סבירור אינו הח"כ המבריק ביותר, ולא האינטלקטואל העמיק ביותר, ולא הנאום החותף ביותר, ולא הוגה הדעות המקורי ביותר. אין הוא משכין-שלום מיקצועי כמו יוסף שפרינצק, ולא איש-מצפון מפורסם כמו קדיש לוז, ולא דיפלומט מנוסה כמו ראובן ברקת, ולא תימני כמו ישראל ישעיהו, ולא ותיק-מחירת כמו יצחק שמיר.

הישרון הוחרזי שבו הוא עולה על כל חבריהכנסת האחרים הוא הכישרון הקולי, ובעיקר כישרונו כמנצח על שירה בציבור.

כאשר בחרו הח"כים באיש זה, כאילו הכריזו: הכנסת העשירית אינה זקוקה לפטיש היו"ר, אלא לשרביטי-המנצחים.

המישפט הנאות שבו יש לפתוח את ה-נאומים בה הוא: "אדוני המנצח, מקהלה נכבדה!"

ה כנסת העשירית חתה מקהלה מדברת, מפני ש-אין בה אופוזיציה.

בוודאי, יש בה שני גושים גדולים, אחד מהם היה בשילטון, והשני יהווה, באופן רישמי, אופוזיציה. יתר על כן, האופוזיציה תעשה רעש, יהיו סערות, ומשברים, והצבעות, ממש כמו בפרלמנט אמיתי.

אבל תהיה זאת אחיות-עניינים. לגבי שום נושא מהותי — לאומי, חברתי, כלכלי, תרבותי, גלובלי — אין חילוקי-דעות אמיתיים בין שני הגושים האלה. שורת בנייהם המימו-דיעיים מפליאה.

זה היה ברור גם במערכת-הבחירות, שלא התנהל בה ויכוח כלשהו על נושא רציני כלשהו. השאלה היחידה היתה מי מייצג את ה"צ'ח'חים" ומי את המעמד העליון של היישוב הוותיק, מי יבא ל"שילטון האספסוף" ומי ימנע זאת, כביכול.

על כך נחלק העם לשני מחנות נרגשים ונסערים, עד כדי השתקת כל קול אחר ומניעת כל ויכוח על הבעיות הניציות לפני המדינה והחברה הישראלית. **כנסת שנכבחה כך, תיראה כך. זה טיבעי.**

מ ייד אחרי הבחירות החלה המלחמה בצפון. היו טמונות בה כמה מן השאלות המכריעות לגבי עתידנו הלאומי: הבעייה הפלסטינית, יחסנו לאש"ף, המוסר של צה"ל ורוחו, יחסינו עם ארצות-הברית, מעמדה של ישראל בעולם כולו.

על כל אלה לא היה שום ויכוח של ממש בכנסת. פה ושם צייץ חבר-כנסת, אך ויכוח של ממש לא התנהל. הגוש האחד לא היה מעוניין בוויכוח, והגוש השני לא כפה אותו.

המחדל הזה של המערך לא היה מיקרי, ולא נבע מחוסר-כישרון פרלמנטרי בילבד. המערך לא רצה לדבר על נושא זה, לא היה לו מה להגיד. הוא חשש שכל מה שהוא עשוי לאמר יקומם נגדו חלק מן הציבור, ויעלה לו בקולות בבחירות הבאות.

דיבור בפועל, שתיקה בתרי. בישיבת-הפתחה של הכנסת דיברו שלושה אישים: נשיא-המדינה (איש המערך), זקן חבריהכנסת (המסד"ל) והיו"ר החדש (הליכוד). אילו כתב איש אחד את שלושת הנאומים של האדונים נכון, בורג וסבירור, וביבל אותם בהיסט-הדעת, לא היה איש מרגיש בהבדל לגבי התוכן.

זוהי דמותה של הכנסת הבאה. כל ויכוח בה יהיה בקצף על פני המים. אין פירוש הדבר שלא יהיה מיגווח של קולות, עושר של ואריאציות. בכל מקהלה טובה יש כאלה, המנגינה היא אחת. אך יש ואריאציות, יש קאנון, יש סולנים, יש הבדלים בין הקולות. כל אלה ביחד יוצרים את ההרמוניה.

זהו תפקידו של המנצח. זוכן צדקה הכנסת העשירית, כאשר בחרה במנצח למקהלה ה"מדברת.

ל כן כנסת יש פרצוף משלה, השונה מזה של קודמתה הבאה אחריה.

דיוקן הכנסת נקבע עליידי ההרכב האנושי, יחסי-הכוחות הפוליטיים, המציאות המדינית והחברתית. אך הוא נקבע גם עליידי משהו שאי-אפשר להגדירו. הייתי קורא לזה "רוח הכנסת".

הכנסת הראשונות היו פרזמנט שז מנגנוני המיפלגות. הם שלטו ברמה. הכנסת היתה רכוש של אוניגארכיה מיפלגתית. למראית-עין היתה הכנסת מפולגת בין סיעות שונות.